

Periodyki Towarzystwa Naukowego Płockiego i ich cele

Streszczenie

W artykule omówiono czasopisma wydawane przez Towarzystwo Naukowe Płockie. Pierwsze z nich wychodziło w Płocku latach 1929-1934, następnie zostało wznowione w 1983 r., regularnie wydawane jest od 2013 r. Drugie z nich powstało na fali „odwilży” w 1956 r. i wydawane jest w Płocku do chwili obecnej.

Słowa kluczowe: czasopisma społecznego ruchu naukowego, czasopisma naukowe, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego”, „Notatki Płockie”

Periodicals of Płock Scientific Society and their purposes

Abstract

The article discusses the journals published by the Płock Scientific Society. The first one was published in Płock in the years 1929-1934, then resumed in 1983, issued regularly since 2013. The second of them was issued in 1956.

Keywords: periodicals of scientific movement, scientific periodicals, „Yearbook of Scientific Society of Płock”, „Płock Notices”

Towarzystwo Naukowe Płockie

W Polsce działa ponad 300 towarzystw naukowych³³⁴. Jednym z najstarszych jest Towarzystwo Naukowe Płockie (TNP) założone w 1820 r. z inicjatywy Stanisława Kostki Potockiego, kierującego Komisją Wyznań i Oświecenia Publicznego Królestwa Polskiego. W historii Towarzystwa można wydzielić trzy okresy. Pierwszy trwał od założenia do 1830 r. W okresie tym zainicjowano badania regionalne na Mazowszu północno-zachodnim, co znalazło odzwierciedlenie w działalności wydawniczej. Idea gromadzenia i udostępniania społeczeństwu eksponatów o znaczeniu kulturo-

³³⁴ Z.P. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie – podmiot życia publicznego*, Warszawa 2011, s. 59.

wym zaowocowała utworzeniem w 1821 r. jednego z pierwszych muzeów w Królestwie Polskim, obecnie znanego jako Muzeum Mazowieckie w Płocku. W 1830 r. TNP zaprzestało działalności, przede wszystkim z powodu zaniku aktywności członków, a także w wyniku represji po klęsce powstania listopadowego. Towarzystwo reaktywowano w 1907 r. dzięki dążeniom grupy świątłych płocczan z Aleksandrem Macieszą na czele³³⁵. Wkrótce doszło do przejścia biblioteki skępskiej Gustawa Zielińskiego i utworzenia w Płocku Biblioteki im. Zielińskich. Rozpoczęto też odtwarzanie muzeum. Zainicjowano wszechstronną aktywność naukową, popularyzatorską i edukacyjną. Prowadzona działalność wydawnicza służyła upowszechnianiu wyników badań regionalnych. Funkcjonowanie TNP zostało zawieszono w latach II wojny światowej i okupacji niemieckiej. Od 1945 r. działa nieprzerwanie. Posiada oddziały w Sierpcu i w Łęczycy. Stowarzyszenie prowadzi naukową Bibliotekę im. Zielińskich, w której zgromadzono ponad 400 tysięcy książek, w tym prawie sto inkunabułów i ponad 13 tysięcy starodruków. Wśród skarbów należących do TNP znajdują się m.in. pierwodruk *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika, *Kaprysy* Francisco Goi i wiele innych. TNP jest stowarzyszeniem regionalnym o charakterze ogólnym. W jego pracach bierze udział 330 członków, zrzeszonych w sekcjach związanych z różnymi dziedzinami wiedzy. Działaniami stowarzyszenia kieruje siedmioosobowy zarząd pracujący społecznie. Na swoją działalność, w tym na prowadzenie Biblioteki Towarzystwo nie posiada stałego finansowania³³⁶.

TNP działa na podstawie statutu, nawiązującego do tradycji oświecenia. Misją organizacji jest „upowszechnianie wiedzy jako źródła wszelkiego postępu” oraz przekazywanie przyszłym pokoleniom „dziedzictwa Państwa Polskiego i Płocka”³³⁷. Towarzystwo swoje zadania realizuje w różnorodnych formach, m.in. poprzez organizowanie odczytów, wykładów, sesji naukowych i działalność wydawniczą. Ta ostatnia forma działalności obejmuje wydawanie książek i czasopism. Ponadto TNP prowadzi stronę internetową, profil na portalu społecznościowym Facebook oraz kanał w serwisie internetowym YouTube. Media te służą Towarzystwu do realizacji celów statutowych, wśród których znajduje się „krzewienie i upowszechnianie nauki, prowadzenie i popieranie badań naukowych oraz gromadzenie materiałów naukowych, w szczególności dotyczących Płocka i terenów związanych z regionem Mazowsza”³³⁸. Do realizacji celów Towarzystwo może wydawać dzieła, roczniki, sprawozdania oraz czasopisma naukowe, popularnonaukowe, literac-

³³⁵ A. Maciesza – lekarz, poseł do Dumy w Petersburgu (1906), prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego (1907-1945), przewodniczący Rady Miejskiej w Płocku, burmistrzem i prezydent Płocka (1917-1919).

³³⁶ Roczny koszt utrzymania Biblioteki im. Zielińskich TNP to ok. 1 000 000 zł.

³³⁷ *Statut Towarzystwa Naukowego Płockiego*, Płock 2004, s. 5.

³³⁸ *Statut Towarzystwa ...*, dz. cyt., s. 7.

kie, z dziedziny historii, kultury, oświaty i sztuki oraz inne. W Statucie odrębnie zagwarantowano możliwość wydawania kwartalnika „Notatki Płockie” oraz prowadzenie działalności popularnonaukowej za pośrednictwem nowoczesnych środków informatycznych, w tym Internetu³³⁹.

„Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” (1929-2016)

Najliczniejszą grupą wydawców czasopism naukowych w okresie międzywojennym były towarzystwa naukowe i stowarzyszenia. Jak podaje Grażyna Wrona, wydawały one 52% czasopism naukowych³⁴⁰. Wśród nich znajdował się „Rocznik Towarzystwa Naukowego w Płocku”, wydawany od 1929 r.³⁴¹ Inicjatorem czasopisma i jego redaktorem był Aleksander Maciesza, prezes Towarzystwa. Dostrzegał on potrzebę wydawania korporacyjnego pisma naukowego, gdyż badacze związani ze stowarzyszeniem, nie mając własnego periodyku, publikowali swoje prace w prasie płockiej oraz w ogólnokrajowych czasopismach naukowych. Podstawowa funkcja „Rocznika TNP” polegała na dostarczaniu informacji o postępach nauki³⁴². Oprócz tego czasopismo wypełniało także funkcję kierunkowania badań³⁴³.

W okresie II Rzeczypospolitej środowisko TNP było mocno zainteresowane regionalizmem. Do czołowych regionalistów płockich należeli Aleksander Maciesza i ks. Władysław Skierkowski³⁴⁴. Ich zainteresowania naukowe koncentrowały się wówczas wokół kultury kurpiowskiej. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w pierwszym numerze „Rocznika TNP”, w którym przedrukowano dzieło ks. W. Skierkowskiego pt. *Puszcza Kurpiowska w pieśni*. Było to opracowanie tradycyjnych obyczajów kurpiowskich, zawierające nuty i słowa pieśni. W numerze tym zamieszczono też naukowe prace autorstwa historyków Stanisława Arnolda³⁴⁵ i Stefana Liszewskiego. Dzieje Towarzystwa Naukowego Płockiego przedstawiła Halina Rutska, pracownica TNP. Pierwszy numer „Rocznika” sfinansowano z funduszy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Numer liczył 147 stron w formacie B5. Format ten zachowano w następnych numerach czasopisma. Pierwszy numer wydrukowano w drukarni Towarzystwa Wydawniczego „Dziennik Płocki” Spółka Akcyjna w Płocku.

³³⁹ Tamże, s. 7-8.

³⁴⁰ G. Wrona, *Polskie czasopisma naukowe w latach 1918-1939*, Kraków 2005, s. 33.

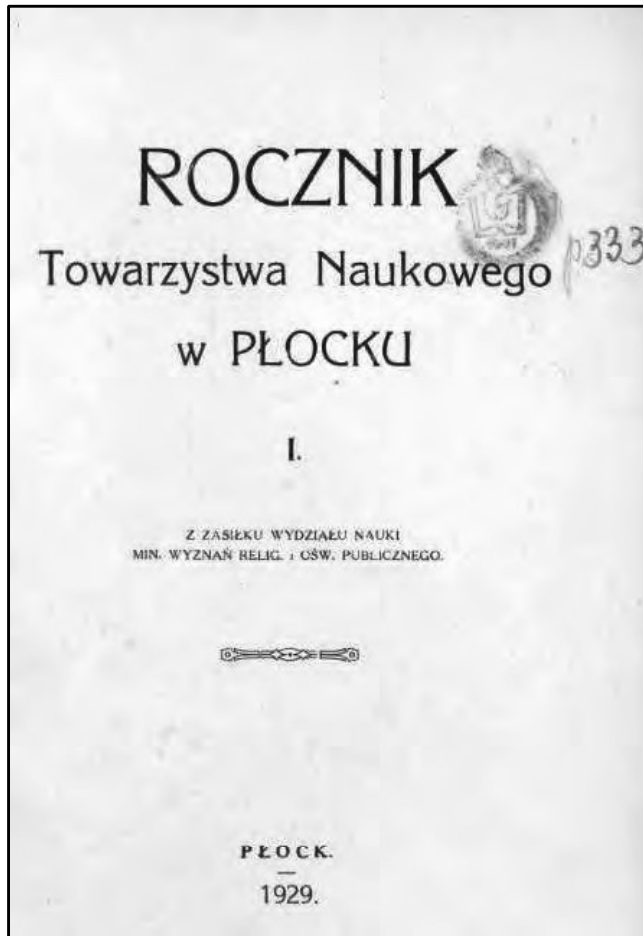
³⁴¹ *Bibliografia czasopism płockich 1810-1966*, oprac. L. Gołębiewska pod kier. Cz. Gutrego, cz. II, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1970, t. IX, s. 29.

³⁴² Cz. Dejnarowicz, *Literatura naukowa – uczeni – wydawcy*, Warszawa 1980, s. 135.

³⁴³ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna i kulturotwórcza Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1820-1830, 1907-1939*, Płock 1998, s. 220.

³⁴⁴ Ks. Władysław Skierkowski - badacz i popularyzator kultury kurpiowskiej, członek TNP, autor zbioru pieśni kurpiowskich *Puszcza kurpiowska w pieśni* oraz sztuki pt. *Wesele na Kurpiach*.

³⁴⁵ Stanisław Arnold (1895-1973) – historyk, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek PAN.



Ilustracja 1. Strona tytułowa pierwszego numeru „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego”

W 1930 r. nie zdołano wydać następnego numeru, ale w 1931 r. ukazał się numer 2, łączony za lata 1930-1931. Jego objętość wynosiła 194 strony. Został wydrukowany w Płockich Zakładach Graficznych w Płocku ze środków Funduszu Kultury Narodowej przyznanych Towarzystwu Naukowemu Płockiemu na etnograficzne badania terenowe³⁴⁶. Prawie w całości poświęcony został tematyce kurpiowskiej. Opublikowano w nim drugą część *Puszczy Kurpiowskiej w pieśni* ks. W. Skierkowskiego. Wydano także rękopisy Kajetana Morykoniego, jednego z założycieli TNP i rektora Szkoły Wojewódzkiej w Płocku w związku z setną rocznicą śmierci. Zasługi K. Morykoniego przypomniał w krótkim wstępie A. Maciesza.

³⁴⁶ *Fundusz Kultury Narodowej (1928-1937). Zarys działalności*, Warszawa 1937, s. 21. Fundusz Kultury Narodowej został powołany w 1928 r. z inicjatywy marszałka Józefa Piłsudskiego w celu popierania polskiej twórczości naukowej i artystycznej.

Trzeci numer „Rocznika Towarzystwa Naukowego w Płocku” okazał się dopiero w 1934 r. Był to numer łączony, obejmujący lata 1931-1934. Wydano go, podobnie jak poprzedni, ze środków Funduszu Kultury Narodowej. Kontynuowano przedruk *Puszczy Kurpiowskiej w pieśni W. Skierkowskiego*. Dzieło zajmuje pierwszą część numeru. Druga, posiadająca odrębną numerację, poświęcona została sprawom stowarzyszenia. Zawierała wspomnienia pośmiertne o zasłużonych członkach i pracownikach TNP: Stefanie Welamin-Rutskim i Halinie Welamin-Rutskiej. Znalazły się w niej także protokoły posiedzeń Walnego Zgromadzenia TNP z 1932 r. i 1933 r., sprawozdania z działalności za lata 1929-1933 oraz statut.

100

Nr. 290.
Śpiewał 18 l. Antonii Dytki z Charcziejbaldy,
13 VIII 1926 r.

Adagio $\text{♩} = 120$

Ty chłopcy-ku z pod Rze - ku - nis, sius - de na cie,
jak na ku - nis. Oj la, o la la, o ja o la, o la, o la,
o ja o la la!

Wioze na cie uździanice
I pojade za granice.
Jek dziwcyzna trupnie nogo,
To dziwcyzny wszystkie mogo.
A zduncunka nie ujnięła,
Bo koślawce nogi nięła.

Nr. 291.
Śpiewała 28 l. Ewa Pokora z Charcziejbaldy,
poc. Młynarce, 14 VIII 1922 r.

Presto $\text{♩} = 192$

Na - sa Ma - ry - nis to fa - dno da - ma, eła do o - gro - da
je - dy - na se - ma, to o - la, to o - la, to o - la la - la,
to o la, to o la, to o la la - la.

Kapelusika nie uchiliła,
By sie od słońca nie opaliła.

101

A cemuzie mnie nie zawolała,
Jekies do boru oziecki gnała.
Wolala jo cie, nie słyszales ty,
Muzyka grała, tańcowales ty.

Nr. 292.
Śpiewała 18 l. Antonina Dytki z Charcziejbaldy,
17 VIII 1926 r.

Allegro $\text{♩} = 152$

Wo - ly mo - je, wo - ży po - o - ra - ży do - ży,
po - o - ra - ży ste - gna, gdzie dzi - wcy - na je - dna,
po - o - ra - ży ste - gna, gdzie dzi - wcy - na je - dna.

Woly moje, woly, na cöz wy robzicie,
Na te ziunzke siana, co jo w zime zjicie.
Na te ziunzke siana, na ten snopek słomy,
Bzięda chłopokozii, chtëorny nimo zóny.
Chtëorny nimo zóny, ani kochanecki,
Oj bzięda mnie, bzięda, moje panianecki!
Bo chto mo kochanie, to koło nij siada,
Nicht go nie wykrzyzy, nicht go nie wygada.
Kochanecka moja, us sie nie boi,
Kochanecka moja z nikim nie postoi.

Nr. 293.
Śpiew. 18 l. Antonina Dytki z Charcziejbaldy,
17.VIII.1926 r.

Allegro $\text{♩} = 160$

Ku - ka - wań - ka ku - ka, w mo - im ser - cu pu - ka:

Ilustracja 2. *Puszcza kurpiowska w pieśni W. Skierkowskiego na łamach „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego”*

„Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” wydawany w latach międzywojennych należy do grupy czasopism ogólnohumanistycznych³⁴⁷. Dla badaczy związanych z TNP „Rocznik” był ważnym środkiem przekazu naukowych treści. Dla odbiorców stanowił istotne źródło informacji i wiedzy. Czasopismo spełniało także rolę archiwum, w którym gromadzono materiały o znaczeniu kulturowym i historycznym. Zaprzestanie wydawania „Rocznika

³⁴⁷ G. Wrona, *dz. cyt.*, s. 70.

TNP” podyktowane było przede wszystkim trudną sytuacją finansową wydawcy, a także brakiem naukowych materiałów do publikowania. Płock nie był bowiem wówczas liczącym się ośrodkiem naukowym, a działalność badawcza była przede wszystkim wyrazem zainteresowań regionalistycznych miejscowej inteligencji.

Po długiej, trwającej prawie pięćdziesiąt lat przerwie, w 1983 r. wznowiono wydawanie czasopisma pod zmienionym tytułem „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego”. Zachowano ciągłość przedwojennego czasopisma oraz format. W krótkiej przedmowie wydawcy do czwartego numeru poinformowano, iż czasopismo wznowiono w związku z wnioskami członków Towarzystwa, którzy dostrzegali potrzebę zaistnienia na płockim rynku wydawniczym rocznika naukowego. Wydawca wyrażał nadzieję, iż czasopismo spełni swoje programowe zadania. Trudno się jednak do nich odnieść, gdyż żadnego programu w tekście wstępnym nie zawarto. Numer o objętości 300 stron został w całości przygotowany przez Wiesława Końskiego i wydrukowany w nakładzie 1000 egzemplarzy.

W odróżnieniu od poprzednich numerów „Rocznika”, które zawierały przedruki i tylko dwie oryginalne prace naukowe, czwarty numer składał się wyłącznie z artykułów naukowych. Ich autorami byli profesjonalni naukowcy. W numerze reprezentowane były opracowania historyczne, socjologiczne, a także statystyczne. Zamieszczono także opracowania materiałów źródłowych. Tematyka numeru związana była z Mazowszem północno-zachodnim. W kolejnych latach „Rocznik TNP” się nie ukazywał. Wpływała na to niestabilna sytuacja finansowa wydawcy jako organizacji społecznej oraz kłopoty z pozyskiwaniem naukowych tekstów. Płock nie należał wówczas do istotnych ośrodków akademickich i pozyskanie tekstów na odpowiednim poziomie było sprawą trudną.

W 2013 r. „Rocznik TNP” został po raz kolejny wznowiony. Wynikało to z zapotrzebowania środowiska naukowego, które wytworzyło się w Płocku za sprawą zaistnienia nowych wyższych uczelni oraz szerszego otwarcia już istniejących. Stopnie naukowe uzyskiwali też nauczyciele płockich szkół podstawowych i średnich, którzy byli zainteresowani kontynuowaniem naukowej drogi i publikowaniem swoich prac. W tekście wstępnym do numeru piątego sformułowano zamierzenia wydawnicze, które obejmowały publikowanie artykułów z różnych obszarów nauk, także wykraczających poza tematykę mazowiecką. Wydawca skierował zachętę do współpracy z czasopismem do członków TNP, ale także do nauczycieli akademickich płockich uczelni oraz innych krajowych i zagranicznych szkół wyższych. W „Roczniku” miały być drukowane artykuły w języku polskim oraz w językach kongresowych. W numerze piątym oprócz tekstów w języku polskim znalazły się artykuły po angielsku i po rosyjsku. W strukturze numeru

wydzielono cztery działy: Historia, Pedagogika i praca socjalna, Prawo i administracja, Społeczeństwo. Łącznie w numerze opublikowano 18 artykułów. Objętość numeru wynosiła 330 stron, a nakład 300 egzemplarzy. Szata graficzna numeru wyraźnie nawiązywała do wydań przedwojennych.

Szósty numer „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego” wydano w takim samym nakładzie, formacie i z zachowaniem dotychczasowej szaty graficznej. Struktura pisma została znacznie rozbudowana. Wyróżniono dziewięć działów: Etnologia, Historia, Filologia, Pedagogika, Prawo i administracja, Społeczeństwo, Z warsztatów naukowych, Recenzje, Kronika. Łącznie zamieszczono 21 wypowiedzi, w tym dwie recenzje. W 2016 r. dodano działy: Nauki o polityce i Nauki o Ziemi.

Założeniem wydawcy „Rocznika TNP” było dostosowanie go do standardów naukowych. Dążono do spełnienia wymogów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w zakresie punktacji czasopism naukowych. Artykuły, które uzyskały aprobatę kolegium redakcyjnego, były kierowane do recenzowania. Każdy artykuł był recenzowany przez dwóch zewnętrznych recenzentów z zachowaniem anonimowości. Recenzenci reprezentowali różne ośrodki naukowe, w tym zagraniczne. Redakcja wykazywała się większą dbałością o poziom wykonywanych recenzji, co uwidoczniło się w większym udziale samodzielnych pracowników nauki w procesie recenzowania. Przykładowo w piątym numerze 71% recenzentów stanowili doktorzy, 7% doktorzy habilitowani i 22% profesorowie zwyczajni. W numerze szóstym nastąpiła znaczna zmiana, 52% recenzentów stanowili doktorzy, i po 24% doktorzy habilitowani i profesorowie zwyczajni. W numerze ósmym 35% stanowili doktorzy habilitowani, 19% doktorzy i 13% profesorowie zwyczajni.

Wydawca powołał radę naukową pisma oraz redaktorów tematycznych. Od numeru piątego radę naukową stanowili: Tomasz Kruszewski (przewodniczący), Michał Rożkow (Rosja), Romuald Brazis (Litwa), Alena Nowotna (Słowacja), Grzegorz Gołębiowski. W 2015 r. do rady dołączył Henryk Malewski (Litwa)³⁴⁸. Redaktorem naczelnym pisma był Andrzej Kansy, a zastępcą redaktora naczelnego i sekretarzem redakcji Maciej Wróbel³⁴⁹. Do grona redaktorów tematycznych należeli: Zbigniew Siemiątkowski - nauki o polityce, Leszek Zygmunt – historia, Anna Frąckowiak – pedagogika, Rafał Kania – prawo, Radosław Knap – ekonomia, Daniel

³⁴⁸ Tomasz Kruszewski, dr nauk hum., kanclerz Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek TNP. Michał Rożkow, prof. nauk ped., członek Rosyjskiej Akademii Nauk Przyrodniczych. Romuald Brazis, prof. nauk fiz.-mat., rektor Universitas Studiorum Polona Vilnensis, członek zagraniczny PAU w Krakowie. Alena Novotna, prof. nauk ped. w katedrze pracy socjalnej Katolickiego Uniwersytetu w Ružomberku. Grzegorz Gołębiowski, dr nauk hum. w zakresie historii, wiceprezes TNP, nauczyciel III LO w Płocku i Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Henryk Malewski, prof. nauk prawnych, nauczyciel akademicki, prezes SNPL,

³⁴⁹ Andrzej Kansy, dr nauk hum., członek TNP. Maciej Wróbel, lic. historii sztuki, pracownik TNP.

Korzan – oświata, edukacja, kultura; Joanna Banasiak – redaktor językowy (język polski), Grażyna Szumlicka-Rychlik – redaktor językowy (język angielski); Julia Mianicka – redaktor statystyczny³⁵⁰. Wraz z rozwojem czasopisma do grona redaktorów tematycznych dołączyli: Damian Kasprzyk (etnologia) i Zbigniew Kruszewski (pedagogika). Numery wydawano dzięki pomocy finansowej Prezydenta Płocka i Starosty Płockiego. Na podstawie umowy z Muzeum Historii Polski czasopismo umieszczono w bazie BazHum, w której dostępne są pełne teksty artykułów zamieszczonych w „Roczniku TNP”. Jest on także indeksowany w Index Copernicus. Czasopismo znajduje się na liście B czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z liczbą 8 punktów.

Redakcja „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego” mieści się w siedzibie TNP w Płocku. Teksty do współcześnie wydawanych numerów napływają drogą elektroniczną. Ich autorami są przeważnie ludzie nauki, reprezentujący różne ośrodki naukowe, w tym m.in. Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, Szkołę Wyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku, Akademię Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Jarosławski Uniwersytet Pedagogiczny im. K.D. Uszyńskiego w Jarosławiu w Rosji.

„Rocznik TNP” adresowany jest przede wszystkim do ludzi nauki, a także do członków Towarzystwa, nauczycieli, studentów i regionalistów. Dystrybucja „Rocznika TNP” odbywa się poprzez Biuro Zarządu TNP. Numery czasopisma wysyłane są do ważniejszych bibliotek w Polsce oraz wybranych bibliotek zagranicznych.

„Notatki Płockie” (1956-2014)

Największą rolę spośród mediów TNP odegrały „Notatki Płockie” – kwartalnik założony w 1956 r. przez działaczy stowarzyszenia Kazimierza

³⁵⁰ Zbigniew Siemiątkowski, dr hab. nauk o polityce, pracownik Uniwersytetu Warszawskiego i Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Leszek Zygmier, dr nauk teolog. i doktor nauk hum. w zakresie historii, rektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Ciechanowie. Anna Frąckowiak, dr hab. ped., prof. SWPW, dziekan Wydziału Pedagogicznego Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Rafał Kania, dr nauk prawnych, dziekan Wydziału Administracji Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku Filii w Iławie. Radosław Knap, dr nauk ekonom., dziekan Wydziału Administracji Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku Filii w Wyszku. Daniel Korzan, dr ped., dziekan Wydziału Pedagogicznego Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku Filii w Iławie. Joanna Banasiak, mgr fil. pol., dyrektor Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego w Płocku. Grażyna Szumlicka-Rychlik, dr nauk hum. w zakresie historii, dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP w Płocku. Julia Mianicka, dr ped., dyrektor Instytutu Kształcenia podyplomowego Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku.

Askanasa i Tadeusza Gierzyńskiego³⁵¹. Powstanie pisma związane było z pracami Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka, która miała na celu określenie i udokumentowanie czasu powstania Płocka w związku z planowanymi obchodami Tysiąclecia Państwa Polskiego.

Pierwszy numer pisma przygotowało kolegium redakcyjne w składzie: Kazimierz Askanas, Franciszek Dorobek, Tadeusz Gierzyński i Czesław Gutry³⁵². W początkowym okresie w „Notatkach Płockich” zamieszczane były prace płockich badaczy, ale szybko nawiązano współpracę z przedstawicielami Polskiej Akademii Nauk i ośrodków uniwersyteckich. Wówczas w czasopiśmie zaczęły się pojawiać artykuły naukowe na wysokim poziomie.

Początkowo zamierzeniem redakcji było jedynie informowanie o pracach Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka, później jednak zaczęto realizować aspiracje naukowe. Do celów pisma należało także zainteresowanie płocczan dziejami miasta oraz zachęcenie miejscowej inteligencji do podejmowania własnych badań, co miałyby się przyczynić do poprawienia stanu wiedzy na temat Płocka i Mazowsza. Ponadto pismo miało ułatwiać start początkującym pracownikom naukowym. Misja czasopisma wyrażała się w pogłębianiu wiedzy o Płocku w celu podniesienia kultury naukowej miasta. Pismo miało dokumentować wyniki badań oraz rozszerzać wiedzę odbiorców w zakresie historii i współczesnych problemów miasta. Podejmowane zagadnienia dotyczyły miały Mazowsza Płockiego, zarówno w ujęciu historycznym, jak i współczesnym, spraw społecznych, politycznych i gospodarczych.

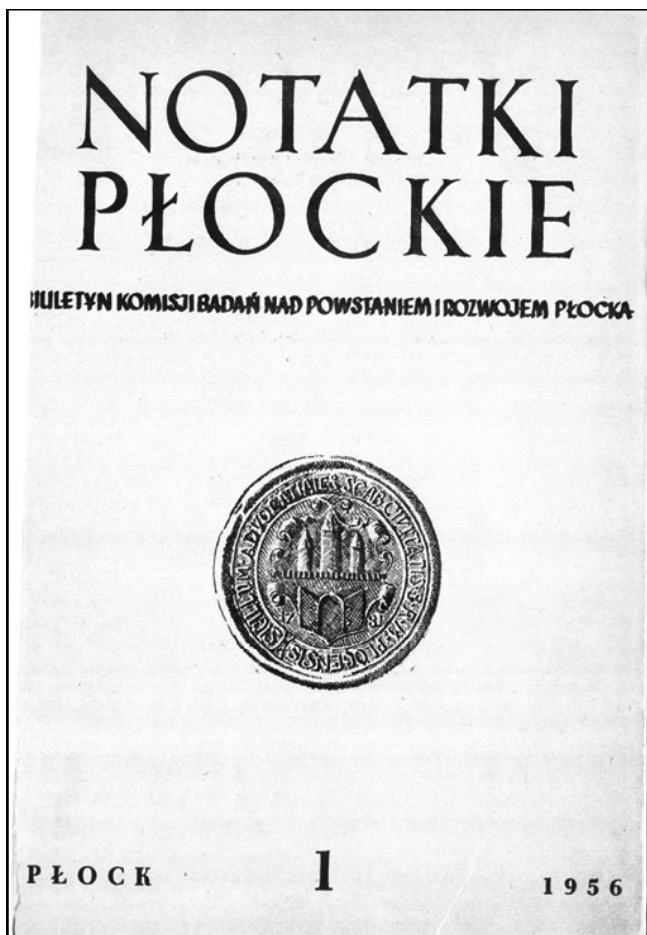
Z uwagi na trudności z pozyskiwaniem odpowiednich materiałów w „Notatkach Płockich” zamieszczano teksty stanowiące pokłosie odczytów, sesji i konferencji organizowanych przez Komisję Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka lub TNP. Wkrótce jednak zaczęły powstawać prace z przeznaczeniem do „Notatek Płockich”. Poziom prac systematycznie ulegał poprawie, dlatego też można było wprowadzić selekcję materiału. Celowi temu służyło powołanie instytucji recenzentów, których opinie wpływały na zakwalifikowanie tekstów do druku.

Zakwalifikowanie materiału do druku nie przesądzało jeszcze o jego opublikowaniu. Do 1990 r. istniał bowiem obowiązek uzyskiwania pozwoleń cenzury na wydrukowanie każdego numeru. Ponadto należało zabezpieczyć papier na druk, co było poważnym problemem aż do 1989 r.

³⁵¹ Zob. A. Kansy, *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka*, Warszawa 2012, 312 ss.

³⁵² K. Askanas – adwokat, wiceprezes TNP. F. Dorobek – działacz społeczny, sekretarz generalny TNP. T. Gierzyński – adwokat, sędzia, dziennikarz, działacz społeczny, poseł na Sejm PRL II i III kadencji. Cz. Gutry – bibliotekarz, dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP.

Rozpiętość nakładów w poszczególnych latach była duża. Nakłady numerów wahały się od 300 do 7000 egzemplarzy³⁵³. Przeważnie jednak drukowano 1000 egzemplarzy. Od początku XXI w. nakład ustabilizował się na poziomie 500 egz.



Ilustracja 3. Okładka pierwszego numeru „Notatek Płockich”

Niepodważalnym osiągnięciem redaktorów i wydawców „Notatek Płockich” było to, że - powstałe na fali nastrojów „odwilżowych” pismo - stało się płaszczyzną współdziałania płockiej inteligencji o różnym rodowodzie i odmiennych przekonaniach. Czasopismo przyczyniło się także do budowania świadomości regionalnej. Publikowane w kwartalniku treści odpowiadały zachodzącym przemianom życia społecznego i umysłowego w regionie płockim. Podejmowano tematykę wynikającą z najważniejszych potrzeb mieszkańców.

³⁵³ W nakładzie 7000 egz. wydrukowano numer zawierający materiały z Centralnych Dożynek w Płocku w 1976 r.

We współpracy z terenowymi organami władzy państwowej oraz z administracją upowszechniano społeczne akcje. Po utworzeniu województwa płockiego zaznaczyła się aktywność w zakresie upowszechniania wiedzy na temat jego historii w latach 1495-1793, 1816-1837 oraz zagadnień współczesnych.

Jednym z najważniejszych momentów w historii „Notatek Płockich” było objęcie funkcji redaktora naczelnego przez Wiesława Końskiego w 1981 r. Uwidoczniła się wówczas dążność do unaukowania pisma. Zmiany wprowadzane stopniowo przez zarząd TNP jako wydawcę przyczyniły się do rozwoju pisma, a zwłaszcza do poprawienia jakości artykułów, m.in. poprzez wprowadzenie recenzji. W wyniku działań prezesa TNP Zbigniewa Kruszewskiego utworzono międzynarodową radę naukową, zaczęto zamieszczać spis treści i streszczenia artykułów w języku angielskim. Dzięki temu w 2013 r. „Notatki Płockie” uzyskały 5 punktów na liście B czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W 2016 r. czasopismo otrzymało 6 punktów.

Rozwój szkolnictwa wyższego w Płocku wpłynął na zawartość kwartalnika. W związku z zaistnieniem w Płocku studiów pedagogicznych wiele artykułów dotyczyło zagadnień edukacji. Ich autorami najczęściej byli pracownicy naukowcy płockich uczelni wyższych. Tematyka z zakresu nauki, oświaty i kultury dominowała w treści publikowanych artykułów. Artykuły zawarte w czasopiśmie wykorzystywane były przez studentów podczas przygotowywania prac licencjackich i magisterskich, przez co ujawniała się ich funkcja edukacyjna. Nowe możliwości otworzyły się przed czasopismem wraz z jego bezpłatnym upowszechnianiem w Internecie w pełnej wersji. Dzięki temu jego odbiorcy mają możliwość stałego uzupełniania wiedzy o regionie. Tym samym elektroniczna wersja czasopisma umieszczona w sieci spełnia istotną rolę w procesie budowania tożsamości płocczanina i mazowszanina. W okresie starań Polski o członkostwo w Unii Europejskiej na łamach czasopisma propagowano wiedzę na jej temat, a także na temat budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Do odbiorców kwartalnika należą przede wszystkim członkowie stowarzyszenia, którzy otrzymują prenumeratę w ramach składki członkowskiej³⁵⁴. Istotną grupą odbiorców są nauczyciele szkół średnich i podstawowych, a treści zawarte w czasopiśmie wykorzystywane są w procesie kształcenia. Do 1973 r., czyli do wydania monografii miasta *Dzieje Płocka* „Notatki Płockie” spełniały jej rolę. Kiedy w 1999 r. wprowadzono do programu nauczania ścieżkę edukacyjną *Wychowanie regionalne – dziedzictwo kulturowe w regionie*, „Notatki Płockie” stały się ważną pomocą dla

³⁵⁴ Nakład czasopisma, 500 egz., wynika z liczby członków TNP - 330 osób. Pozostała część nakładu przeznaczona jest na obowiązkowe egzemplarze biblioteczne oraz do sprzedaży.

nauczycieli, często wykorzystywaną podczas lekcji. Jednak po zmianie podstawy programowej w 2009 r. treści regionalne w niewielkim zakresie realizowane są podczas lekcji wychowawczych, historii, geografii, czy języka polskiego. Z powodu ograniczonych środków finansowych wiele bibliotek szkolnych zrezygnowało wówczas z prenumeraty kwartalnika.

„Notatki Płockie” zostały umieszczone w pełnej wersji w bazie cyfrowej BazHum oraz na stronie internetowej wydawcy. Dzięki temu znacznie zwiększyła się dostępność treści zamieszczanych w czasopiśmie.

Podsumowanie

Oprócz drukowanych środków przekazu Towarzystwo Naukowe Płockie do realizacji swoich celów posługuje się mediami elektronicznymi. Posiada, stale rozbudowywaną, stronę internetową, za pośrednictwem której udostępnia elektroniczne wersje książek w Płockiej Bibliotece Cyfrowej na platformie Federacji Bibliotek Cyfrowych. W celu informowania o planowanych wydarzeniach wykorzystywany jest profil na portalu Facebook. Edukacyjne cele realizowane są za kanału w serwisie internetowym YouTube, na którym zamieszczane są nagrania audiowizualne odczytów wygłaszanych w siedzibie stowarzyszenia.

Największe znaczenie dla realizacji celów statutowych, w tym upowszechniania naukowych treści, mają dla Towarzystwa Naukowego Płockiego drukowane środki przekazu. Wynika to przede wszystkim z preferencji odbiorców, nie tylko należących do starszej generacji. Także młodszy czytelnicy częściej sięgają po wersję papierową.

Naukowe czasopisma TNP integrują elitę intelektualną Płocka i Mazowsza północno-zachodniego. Jednak wydawca wykazuje dążenie do wykraczania z realizowaną misją poza ten obszar, co uwidacznia się w „Roczniku TNP”. Realizacje wydawnicze stowarzyszenia ukierunkowane są na informowanie i uzupełnianie wiedzy członków, a także dokumentowanie wyników badań. Ważnym celem czasopismieniczych inicjatyw stowarzyszenia jest ułatwianie początkującym badaczom debiutów wydawniczych.

Do problemów związanych z wydawaniem czasopism przez TNP należy zaliczyć niewystarczający dostęp do tekstów reprezentujących najwyższy poziom naukowy. Występują także kłopoty z pozyskaniem recenzentów do nieodpłatnej współpracy. Trudnością jest ponadto zabezpieczenie środków finansowych na druk. Z istotną pomocą przychodzą tu władze samorządowe miasta Płocka i powiatu płockiego. Niezależnie od trudności zarząd TNP jako wydawca deklaruje chęć utrzymania obu pism i dąży do ich rozwoju. Zabezpieczają one bowiem ważne potrzeby członków stowarzyszenia oraz części społeczności północno-zachodniego Mazowsza.